



www.dereta.rs

Biblioteka
POSEBNA IZDANJA

Urednik
Zoran Bognar

Sonja Lapatanov

Zeleni kontinent

*Kaleidoskop kontrasta i surove lepote
(1996–2010)*

DERETA
2016.
Beograd

Knjigu posvećujem svojim roditeljima
Johani Maria Haimke i Nikolaju Petroviču Lapatanovu,
koji su mi otkrili čari putovanja, i svom vernom Valdiki.

Strastveni tango igrači, Kopakabana, karnevali, beskrajni pejzaži, džungle, moćna reka Amazon, planinski svet Anda, stada lama, kitovi i pingvini, Ognjena zemlja, jezero Titikaka, vodopadi Iguasu, Maču Pikču, Jungaš roud – znan kao Put smrti, tek je nekoliko pojmova koji spontano padaju na pamet kada se pomene Južna Amerika. No, to nije sve jer, ko krene na put po ovom „kontinentu kontrasta“, uroniće u svet vrhunskih doživljaja i bliskih susreta sa pustinjama i kišnim šumama, sa različitim klimatskim i vegetacionim zonama, sa peščanim plažama i planinskim prevojima, sa koloritnim indijanskim pijacama, sa bučnim vodopadima i aktivnim vulkanima, sa mističnim gradovima Inka, sa andskim visijama i Patagonijom, koja svojom surovom lepotom prkosi pulsirajućim metropolama kao što su Buenos Ajres, Rio de Žaneiro ili La Paz. Osim različitih zemalja i kultura, poseban utisak na svakog ostavlja srdačnost i specifična životna radost ljudi koji žive na tlu Zelenog kontinenta.

PERU



NA ZIDINAMA ANDA



Tamo gde kao nigde drugde Zemljina kora pravi najveće visinske razlike na svetu, nalazi se centar prekolumbovske kulture. Sa monumentima iz tog vremena ovaj region spada u najzanimljivije turističke ciljeve Južne Amerike.

Vicekraljevstvo Peru bilo je riznica španskog Novog sveta. Danas, kao treća po veličini zemlja Južne Amerike, predstavlja najinteresantniji turistički cilj ovog supkontinenta. Peru, tajanstvena zemlja Južne Amerike za koju Erih fon Deniken, kontroverzni švajcarski pisac koji se u svojoj literaturi bavi tajnama istorije, i to prvenstveno onima arheološke prirode, ima posebnu priču, još uvek živi pod jakim uticajem i sa tradicijom prekolombovske kulture. U visinama Anda, nauštrb španskog, stanovništvo i dalje govori jezikom Kečua i Ajmara Indijanaca.

Lima, grad koji je 1535. godine osnovao Fransisko Pizarro, a čije ime je proisteklo iz indijanskog imena reke Rimak, kraljica među gradovima Južne Amerike, blistava metropola španskog vicekraljevstva koje se protezalo od Kartagene do Argentine, ta Lima danas živi u ranama. Grad ima sedam miliona stanovnika, a taj broj se iz dana u dan povećava. Plima došljaka, seljaka sa siromašnih Anda, raste, a njihova divlja naselja na obroncima grada šire se kao plesan. Lima je Kalkuta Južne Amerike. Naime, u potrazi za boljim životom, jedna trećina svih Peruanaca živi u glavnom i najvećem gradu Perua ili oko njega, u straćarama, šupama, kartonskim kutijama, na goloj sivoj zemlji u kanalima i ruševinama. Lima se nalazi na reci Rimak, na zapadu Perua, između pacifičke obale i Anda, u sušnoj primorskoj regiji, na nadmorskoj visini od oko trideset metara. Reka Rimak ima izuzetan značaj za grad jer daje sto odsto vode za potrebe grada, a služi i za proizvodnju električne

energije. Osim što je prestonica zemlje, Lima je najvažniji saobraćajni, privredni i kulturni centar Perua, sa mnogobrojnim univerzitetima, školama, muzejima i istorijskim spomenicima. I pored velikih problema koji svakodnevno pritiskaju grad, gradske vlasti se svojski trude da održe centar, stari deo grada i njegove znamenitosti, koje su ko zna koliko puta rušene i obnavljane s obzirom na to da je ovo područje veoma trusno. Tako je stari deo grada 1991. godine stavljen na UNESCO-vu listu zaštićene kulturne baštine. Prostrana Plaza de Armas odražava ono što je Lima nekada bila. Ovde se mogu na jednom mestu videti sve lepote proteklih vremena. Predsednička palata, konjanik – spomenik Fransisku Pizaru, većnica, Union klub, biskupova palata sa predivnim rezbarenim balkonima i katedrala u kojoj počiva osnivač grada – Pizaro. Pešačkom zonom, gde vlada neopisiva gužva i u kojoj za tili čas neoprezni mogu ostati bez nečeg što džeparošima zapadne za oko, stiže se do Plaze San Martin, crkve La Mersed, crkve San Fransisko, a zatim iza predsedničke palate do železničke stanice sa koje se reka „letećih“ trgovaca sliva i smešta svoje montažne tezge na obalu reke Rimak.

Sunčev znoj

Stranci, diplomate i bogatiji stanovnici ovog grada povukli su se u mirnije i bezbednije delove grada sa malim parkovima i promenadama koji se nalaze na strmim obalama Pacifika. To su Miraflores i, za nas u tom trenutku, decembra 1996. godine, posebno zanimljiv i izazovan distrikt San Isidro. Naime, u ovom kvartu nalazi se rezidencija Ambasade Japana, u kojoj su pripadnici organizacije Tupak Amaru držali zatočene taoce, njih oko 600, koji su došli na svečani prijem. I pored opomena, radoznalost je nadvladala strah. Kada smo stigli do ambasade, okupljeni su nas sa nevericom posmatrali jer smo bili retki radoznalci, odnosno turisti, koji su se motali po ne baš bezbednom terenu, kroz gomilu novinara, policajaca, obezbeđenja i snajperista. Vrućina je bila nesnosna, gužva neopisiva, ali je situacija bila potpuno pod kontrolom. Okupljeni su čak mogli da se osveže vodom i napicima i da se olakšaju u montažnim toaletima! Talačka kriza u japanskoj ambasadi trajala je četiri meseca, sve dok sinhronizovanom akcijom komandosa, taoći nisu oslobođeni, a teroristi ubijeni. Osim osvajanja novih teritorija za špansku krunu, konkvistadore je neodoljivo privlačila činjenica da na ovim prostorima ima zlata napretek. Zbog zlata, ili „sunčevog znoja“ kako su ga nazivale Inke, pale su mnoge ljudske žrtve. Ono što je od dragocenosti sačuvano, danas se može videti u čuvenom Muzeju zlata u Limi. Ovaj muzej poseduje izuzetnu kolekciju zlata i oružja, pa se za dugi

obilazak vrednih eksponata valjalo pripremiti. Zato sam, pre nego što smo krenuli „zlatu u pohode“, podmirila glad i žeđ domaćom hranom, pićem „pisko sauer“ i „inka kolom“, koja podseća na izvetrelu kabezu. Veče smo proveli sa svojim zemljacima i otpravnikom poslova u našoj ambasadi, gospodinom Dušanom Jeremićem, koji je igrom slučaja zakasnio na onaj nesrećni prijem u japanskoj ambasadi. Na sastanak s nama u restoranu s pogledom na Pacifik – nije zakasnio!

Pupak Anda

U Kusko, arheološku prestonicu Perua, krenuli smo ranom zorom jer aerodrom koji se nalazi između planina, na visini od 3310 metara, zbog vremenskih prilika prima avione samo u toku prepodneva. Prvi savet koji se ovde daje turistima jeste da se dobro odmore kako bi se adaptirali na visinu i razređeni vazduh i da što više žvaću list koke, ili piju čaj od ove zavodljive biljke. Poslušali smo ih, neko više, neko manje. Kako god, tokom boravka na andskim visinama svi smo nekako leljali i teško disali, a da smo imali škrge, i na njih bismo disali.

Svako ko poseti Ande ne može da zaobiđe Kusko jer svi putevi vode u ovaj grad, čije ime znači pupak. Sve do tragičnog 8. novembra 1533. godine, kada ga je Fransisko Pizaro osvojio, Kusko je bio prestonica moćnog carstva Inka. Poslednji vladar Inka Tupak Amaru ubijen je 1572. godine, a pokušaj njegovog potomka Tupaka Amaru II da 1780. godine digne Inke na ustanak – za dlaku nije uspeo. Gledajući u Kusku temelje građevina koje Španci nisu uspeli da poruše, a koje su građene precizno do u milimetar, i bez fuga, postavlja se pitanje kako je šaka španskih najamnika i varvara na konjima uspela da zatre tako moćno carstvo i tako visoku kulturu. Na svemu onom što su porušili Španci su sagradili svoje kuće, koje su u poređenju sa kiklopskim građevinskim delima Inka smešne.

U centru grada, kao i uvek u ovom delu sveta, nalazi se Plaza de armas. (Trg oružja). Tu su grupisane i važne građevine:

katedrala iz XVII veka sa bogatim ornamentima, jezuitska crkva, manastir La Merced i nešto dalje crkva Santo Domingo, sagrađena na moćnim temeljima inkanskog Hrama Sunca. Trg, okolne ulice, zelene i ulične pijace vrve od ljudi u živopisnim nošnjama, preplanulih lica i ispucale kože. Žene nose decu na leđima u šarenim ponjavama i svi redom se rado slikaju za novac. U prijatnim malim restoranima služe se dobra i ukusna jela i još bolja vina. Ono što je ovde posebno ukusno jeste kuvani kukuruz. Zrna su mu velika kao pasulj!

Direktno iznad grada, odakle se pruža fantastičan pogled na crvene krovove i okolinu, nalazi se tvrđava Saksaihuaman, ili „seksi vumen“ kako je turisti radije zovu. Pretpostavlja se da ovo u stvari nije tvrđava već hram, u koji su ugrađeni kameni blokovi teški i do 300 tona! Do danas nije odgonetnuto kako su Inke tolike grdosije dopremile, obradile i bez fuga sastavile. Nažalost, većinu blokova su španski konkvistadori iskoristili za izgradnju Kuska, a ono što je ostalo jesu zidine u tri nivoa, poređane u cikcak, veliki plato za svečanosti i presto Inka uklesan u stenu.

Dalje, radoznalce put vodi do lokaliteta Puka Pukara gde se nalazi Crvena tvrđava koja je čuvala ulaz u dolinu Urubamba, zatim na Tambomakai, izvor sa malim kaskadama, i nekropole Kenko, centar za ceremonije i religiozne svečanosti.

Gde god smo zastajali, spopadali su nas prodavci koji su u bescenje prodavali suvenire i sve što može da se napravi od vune lame i alpake. Od alpake, rođake lama, prave se najnežniji džemperi, rukavice, čarape, šalovi, kape, ponča i još mnogo različitih artikala. Ono čime ova preslatka životinja privlači pažnju jeste to što neodoljivo podseća na belo stvorenje koje se pojavljuje u filmu *Beskrajna priča*. Kažu da alpake ponekad vole da pljuju ljude. Nas ljupke aplake nisu zapljunule. A možda su nas samo promašile.

Grad u oblacima

Sa posebnim uzbuđenjem krenuli smo u „zaboravljeni grad Inka“, jedinstveno arheološko i građevinsko čudo – Maču Pikču ili Stari vrh. Na prvu etapu pošli smo vozom, koji nas je, da bi savladao planinu, iz Kuska vozio napred-nazad i cikcak, menjajući često nadmorske visine u rasponu od 3000 do 4000 metara, do reke Urubamba, Tajnovite reke, koja se besno valjala po koritu hitajući da što pre stigne u Amazon. Drugu etapu savladali smo minibusom, koji samo što se tokom vožnje nije raspao. Sabijeni kao sardine jurili smo i tumbali se po serpentinama kao da je u pitanju brdski reli. Sve smo zaboravili kad smo ugledali „grad u oblacima“, koji je spavao snom Trnoružice sve do 1911. kada ga je otkrio američki naučnik Hajram Bingam. Prvo smo dugo stajali otvorenih usta, ne verujući da smo tu gde smo, a onda je započeo obilazak nemog svedoka davno prošlih vremena. Položaj grada je fascinantan. Okruženog planinskim vrhovima, dobro skrivenog u džungli iznad kanjona reke Urubamba, na teško pristupačnom planinskom sedlu visokom 2280 metara, Španci nisu uspeli nikada da ga nađu. Zato je ostao očuvan kao nijedan drugi grad naroda Inka. Još uvek je tajna da li je reč o gradu u kome se „normalno“ živelo, o svetom gradu, ili o nekoj vrsti skloništa od neželjenih stranih hordi. Bezbrojne terase-bašte na strmim liticama, zadivljujuće dobro konstruisan irigacioni sistem koji vodi kroz palate, tvrđave, stepenice, nastambe, trgovci, sveta i kulturna mesta,

govore o velikom značaju lokaliteta Maču Pikču. Ali ovde najdublje divljenje ne izazivaju samo majstorski obrađena i sastavljena kamena svedočanstva već i harmonija koju su postigli graditelji i priroda. Pred takvim imponantnim prizorom posetilac može samo da zanemi. Oni koji žele potpun doživljaj ovog savršenog spoja, penju se na Huaina Pikču – Novi vrh, sa čijeg vrha se pruža veličanstven pogled na Maču Pikču, svetsko čudo nad čudima.

Dok je narod Maja sanjario, dok su se Asteci klanjali božanstvima, dotle je narod Inka gradio. Možda su Maje, Asteci ili neke druge kulture od kojih ima manje sačuvanih tragova dostigle veći nivo duhovne kulture, ali su u građevinarstvu Inke bile zaista neprevaziđene.

Plavo oko Anda

U turističkim vodičima, grad Puno na obali jezera Titikaka okarakterisan je kao „neatraktivan“, ali je obavezna stanica na putu za Boliviju, jezero i ploveća ostrva Uros Indijanaca.

Jedini spomenik vredan pažnje jeste katedrala iz XVII veka, koja se nalazi na trgu na kome smo šest sati ranije u odnosu na lokalno vreme dočekali novu 1997. godinu. Podrazumeva se da smo dočekali i onu koja je šest sati kasnije stigla u Peru. Pažnju u Punu privukla nam je pijaca, na kojoj može da se nađe sve i svašta, od igle do lokomotive: viski, patike, farmerke, elektronika... „mejd in Puno“, a kupuje se kao da je u pitanju original. Titikaka, „plavo oko Anda“, jeste plovno jezero na najvećoj nadmorskoj visini na svetu, koja iznosi 3812 metara. Mada skoro izumrli, ovde žive potomci Aimara Indijanaca, čudesni narod Uru. Kao nosioci kulture Tiahuanako, oni i danas govore svojim jezikom, imaju sačuvane narodne običaje, umetnost i plesove koji spadaju u najatraktivnije na području Perua. Žive na jezeru Titikaka, na plovećim ostrvima napravljenim od *tortore*. Od ove trske Indijanci na stari način prave i svoje lake brodove, a služi im i za ishranu.

Sutradan, u vreme kada ustaju pekari, još uvek pod utiskom nestvarnog krajolika koji nas je okruživao, krenuli smo do Kopakabane, grada po kome se navodno zove ona čuvena plaža u Riju. Odatle, luksuznim katamaranom, posle četiri sata plovidbe jezerom Titikaka stigli smo u Boliviju.

Sonja Lapatanov
ZELENI KONTINENT
Kaleidoskop kontrasta i surove lepote
(1996–2010)

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Spomenka Tripković

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-058-9

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2016.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-992

ЛАПАТАНОВ, Соња

Zeleni kontinent : kaleidoskop kontrasta i surove lepote :
(1996–2010) / Sonja Lapatanov. – 1. Deretino izd. – Beograd :
Dereta, 2016 (Beograd : Dereta). – 193 str. ; 21 cm. – (Biblioteka
Posebna izdanja / Dereta)

Tiraž 1.000. – Beleška o autorki: str. 189–190.

ISBN 978-86-6457-058-9

COBISS.SR-ID 225057548